

Christoph Friedrich Ammon von

Breuis argumentationum pro summi numinis existentia recognitionis

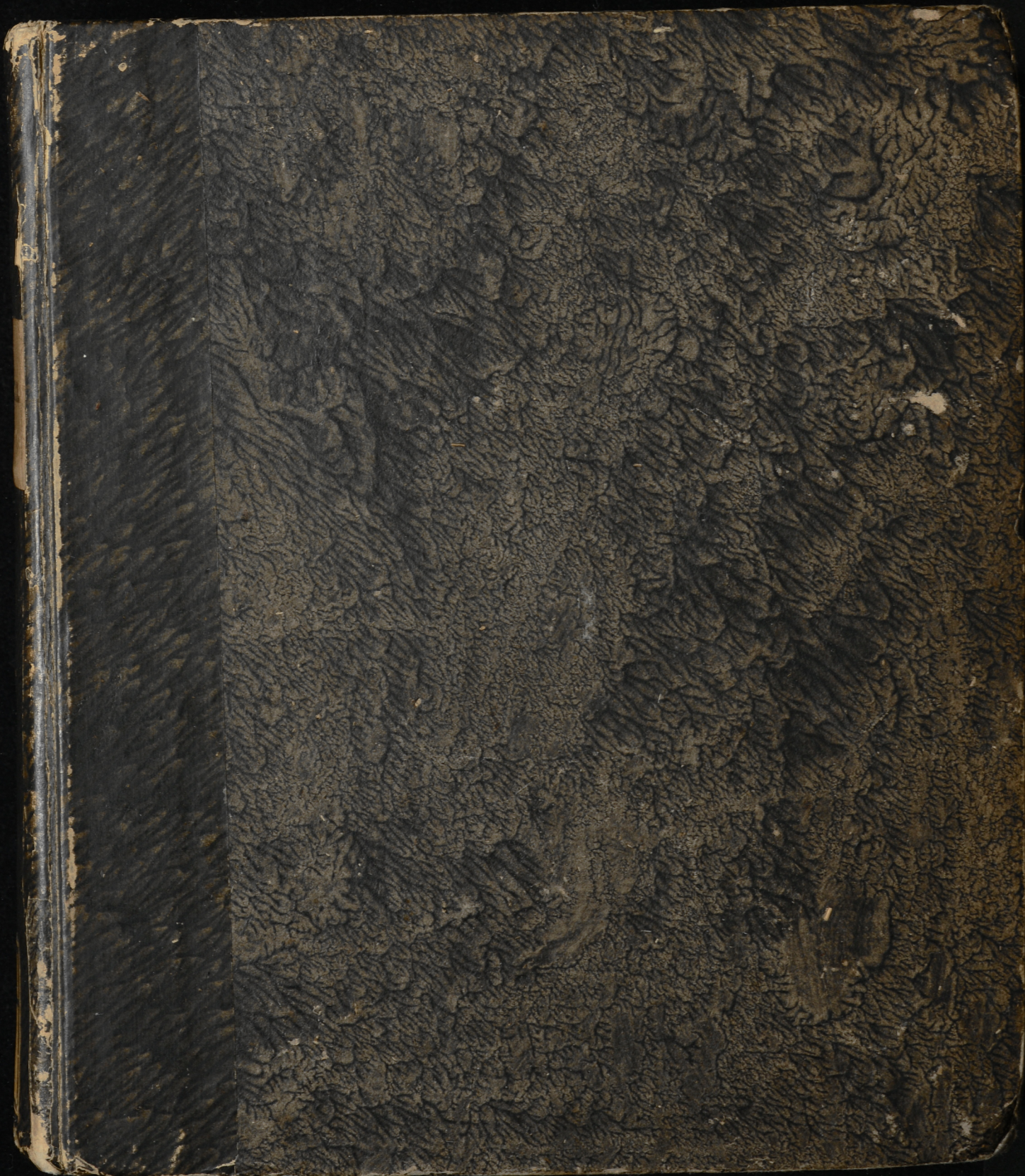
Pars Prior : Natales Christi Pie Celebrandos Senatvs Academici Avctoritate

Erlangae: Literis Kvnstmannianis, MDCCLXXXIII

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn862369959>

Band (Druck) Freier Zugang

87

Fa 1092 (87.)

A. M. Synonymum
Rostock im Jun. 1815.

Dissertationen

- 1, De veris bonarum artium literarumque incrementis ex libertate publica, Oratio, Dieta a Chr. Gottl. Heyne. Göttingen 1763.
- 2, Dissertatio historico-theologica de sacris theologicos, col. lectos ex Leonid magno pontifice romano scriptis. Auctor Joh. Jac. Griesbach. Halae 1768.
- 3, De fide historica ex ipsa rerum, quae narrantar natura, judicanda. Auctor. Joh. Jac. Griesbach. Halae 1768. -
- 4, Orationem Augustaenae confessionis memoriae ex instituto Lynkeniano ipsa Cal. Octobr. 1791 habendam, indicat Chr. Godofr. Schütz, prof. ord. Senae.
- 5, quod. scilicet altera
- 6, Oratio in anniversariis inaugurationis sacrae academiae Georgiae Augusta, habita a Chr. G. Heyne, prof. eloq. Göttingae 1776.
- 7, Observationes nonnullae ad historiam dogmaticam de spiritu sancto a Joh. Georg Cosenmüllero Erlangae.
- 8, De theologiae christianae origine, Dissertatio Joan. Georg. Cosenmülleri, Lipsiae. -

- 9, Ab Iano, Dissertatio de accommodatōne
Christi in primis & apostolicis tribula
Lipsiae, 1793.
- 10, Dr. Ioan. Guil. Rad P. P. O. de
Ioannis Baptistae in rem christianam
studiis. Sectio I. Erlangae
- 11, Sectio II.
- 12, Dr. Georg. Friedr. Seiler summo in theologia
honores in virum gen. et mas. reo Gottl.
August de Haenerner rite collatos indecit
Erlangae, 1792.
- 13, De vaticiniorum causis atque finibus, Dissert
Dr. Seiler. Erlangae.
- 14, Sectio II.
- 15, Dr. Ammon, brevis argumenti: pro summi
numinis existentia recognitionis. Pars prior, Erlangae
- 16, Pars II.
- 17, Dr. Seiler summo in theol. hon. in Mag. Haenlein
rite conferendos indecit. Erlangae 1795.
- 18, Michael Weber, prof. ord. de discrimine legitime et
licite, recte et honesto factorum in Aet. N. J.
proposito, vulgo neglecto.
- 19, Michael Weber ad memoriam resurrectionis Christi,
rite celebrandam invitatur, 1793.
- 20, Memoriam natalitatis Jesu Christi que recollenda
vobis commendat a academia Jenensis, 1794.
- 21, Part. II. 22, Part. III.
- 22, Commentatio de consilio, quo scriptor in aet.
apost. concinnandis ductus fuerit, Senae 1818.
- 23, De verbis Christi et notione de adventu
Christi in N. J. oblati in primis. Jesu vate
cino Matth. 24 a Tychsen Göttingae 1785

Josephus Juch

15

NATALES CHRISTI

PIE CELEBRANDOS

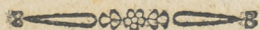
SENATVS ACADEMICI AVCTORITATE

INDICIT

D. CHRISTOPHORVS FRIDERICVS AMMON

THEOL. P. P. O. AED. ACAD. ANTIST. SEC. ORDINIS

THEOLOGORVM H. T. DECANVS

*Inest brevis argumentationum pro summi numinis existentia recogni-
tionis*

P A R S P R I O R

ERLANGAE

LITERIS KVNSTMANNIANIS. MDCCCLXXXIII

15.
16.
17.

21

NATURAL HISTORY

BY JOHN WOODWARD

PHYSICAL MATHEMATICS

PHYSICAL MATHEMATICS

PHYSICAL MATHEMATICS

PHYSICAL MATHEMATICS

PHYSICAL MATHEMATICS

PHYSICAL MATHEMATICS

PHYSICAL MATHEMATICS

Quum omnis theologia adcurata numinis supremi, qualem nimirum ingenii humani exiguitas admittit, cognitione absoluat; colligitur facile, initium totius scientiae a firmis argumentis, existentiam summae intelligentiae comprobantibus, repetendum esse. Cuius quidem probationis fons duplex theologo panditur, reuelatio, et sana ratio. Ex priori, qui hauriat, fonte, in vberimam certe cognitionis diuinae materiem incidet; sed negari etiam nequit, ipsam, quanta humano patet ingenio, reuelationem, cum numinis diuini existentiam iam supponere cognitam et exploratam, tum eiusmodi ad illam suffulciendam vti argumentationibus, quae vel ipsi rationi haud sint incognitae ¹⁾. Quare tantum abest, vt is, cui sanctioris disciplinae studium curae cordique est, omnem fontis posterioris aperiundi et vero indagandi curam detrectare possit, vt potius reuelationem ad istam ingenii solertiam semet ipsum habeat excitantem, quippe quae, nouum et inauditum huius rei argumentum haud suppeditans, vel hoc silentio intellectum humanum ad altiores disquisitiones

A 2

nes

1) Conf. ZIEGLERI *Beitrag zur Geschichte des Glaubens an Gottes Dasein*. Gott. 1792. p. 1-3. 15. al. REINHOLDII *Briefe v. d. k. P.* Tom. I. p. 134. f. STAEVDLINI *Ideen zur Kritik des chr. Systems* p. 195. f. b. DOEDERLEINII *theol. Journal* p. 57.

nes inuitare et quasi euocare videtur. Qui quidem intellectus, limitum suorum probe conscius, quamuis vltro debeat confiteri, sibi hucusque, vel post acutissimas contemplationes nondum contigisse, neque etiam contingere vnquam posse, vt humanae rationi viam ad luculentam aeterni numinis cognitionem *demonstrando* munire queat ²⁾; nunquam tamen deficiatur

- 2) Cui voc. *demonstrare* idem valet, ac deducere aliquid ex argumentis obiectiue sufficientibus, vel probare ex principiis per se eidentibus, ille nulli disciplinae vel scholae *geometricam* existentiae Dei probationem concesserit, et quidem sequentibus ductus rationibus: a) Deus ipse est summus omnis cognitionis fons, quapropter nullum inueniri potest principium, numine suo vel prius, vel magis vniuersale, ex quo necessariae existentiae suae ratio posset deduci: b) principium existentiae diuinae in Deo ipso latet, adeoque ab ipso numine demum intuendo potest, intelligi: c) humana ratio limitibus est circumscripta, vt cognitionis suae obiecta non ipsa *producere* possit, sed aliunde *accipere* debeat. Obiectum Dei autem neque sensus, neque ratio ipsa adsequi valet: quare adquiescere debet in notione Dei argumentis moralibus et theologis suffulta et confirmata: d) tota indoles hominis intellectualis, non iam consummata, sed per omne aeuum in hoc alioque mundo perficienda, geometricam existentiae Dei probationem capere nequit sine libertatis moralis iactura (REINHOLDII *Briefe* tom. II, pag. 362 f.). His tamen obseruationibus fides in Deum nullo modo labefactatur: certitudo enim moralis, qua Deum esse nobis persuasum est, certitudini morali plane aequipollet. Vid. PLATNERI *Aphorismen* tom. I. 1793. p. 568 f. HEYDENREICHII *Be- trachtungen ueber die Philosophie der nat. Religion* tom. I. pag. 248 f.

tificitur in explorandis ponderandisque iis probationibus, quibus eruditorum scholae *fidem* numinis optimi et sanctissimi, mortalium optimo cuius insitum, inniti volunt. In hoc autem negotio, quanta cum laude et gloria philosophus aevi nostri subtilissimus nuperrime sit versatus ³⁾, in vulgus notum est; quare opus superuacuum videri possit, receptas pro existentia Dei argumentationes iterum perlustrare, nisi homines quosdam in eam opinionem incidisse constaret, qua KANTIVM, ut suae probationi morali, vel ethonometricae nouum pondus adderet, reliquis omnes quasi neruos omnemque ad persuadendum commoditatem praecidisse commenti sunt. Cui quidem errori ita occurrere constituimus, ut primum singulas argumentationes breuiter subiiceremus, deinde, vi illarum iustae lance pensitata, indicarem, quonam sese inuicem ordine, ad notionem Dei cum effingendam, tum euincendam excipere debeant.

Agmen ducat argumentum *ontologicum*, a CARTESIO ⁴⁾ instructum, cuius summa, artibus fyllogisticis conclusa, fere

A 3

hacc

3) KANTIVS in libro: *Kritik der r. V.* ed. 3. p. 620. seqq.

4) PLATNERVS l. c. p. 570. "Dass Cartes seine Idee aus dem Anselmus, einem berühmten Scholastiker (und Theologen) des elften Jahrhunderts geschöpft habe, daran zweifle ich." Non erat, quod dubitaret V. C: audiamus enim Anselmum ipsum (proslog. cap. II.). "At certe id, quo maius cogitari nequit, non potest esse in intellectu solo: si enim vel in solo intellectu est, potest cogitari esse et in re, quod maius est. Si ergo id, quo maius cogitari non potest, est in solo

haec est. Si notio numinis supremi (entis realissimi) concipi potest, numen ipsum reuera existit. Haec autem notio, nihil, quod sibi contradicat, complexa, omnino potest concipi; quapropter numen ipsum existat, necesse est. Praeuidere poterat auctor, veritatem propositionis prioris in dubium vocatum iri, quapropter ad istam sententiam sustinendam noua ratiocinatione opus erat, cuius haec est summa. *Quidquid est reale, numini realissimo proprium esse debet. Existentia autem omnino est reale quid: quapropter etiam numini proprium esse debet* h. e. numen supremum existit. Hac via rationis indagatricis sola ingressi, Deistae omnes summi rerum auctoris existentiam comprobare eiusque notionem sublimiorem effingere sibi conantur, moralium Dei attributorum, ipsiusque mundi gubernationis et prouidentiae plane incuriosi, quippe qui ad iuuandam
et

solo intellectu, id ipsum, quo maius cogitari potest; sed certe hoc esse non potest. Existit ergo procul dubio aliquid, quo maius cogitari non valet, et in intellectu et in re. Ex hoc loco fati patet, Anselmum viam strauisse Cartesio. Viam autem non solum muniuit Gallo, sed vera etiam soliditate hac in re longe illum superauit episcopus Cantuariensis: superstruxit enim notionis Dei evolutionem *fidei morali*, antequam pretium vllum probationi ex notione Dei petita tribueret. Fidem faciant verba ex libro et loco laudato, et quidem ex ipso capitis illius initio decerpta. *Non tento, Domine, penetrare altitudinem tuam, quin nullatenus comparo tibi intellectum meum; sed desidero aliquatenus intelligere veritatem tuam, quam credit et amat cor meum. Neque enim quaero intelligere, ut credam; sed credo, ut intelligam. Nam et hoc credo, quia nisi credidero, non intelligam.*

et illustrandam Dei cognitionem neque argumenta moralia, neque etiam symbolicas determinaciones admittant⁵⁾. At enimvero haud difficile est ad intelligendum, quam infirmis nervis sustentetur omnis ista argumentatio. Verum quidem est, nomen supremum, simulac notio illius concipi queat, existere, sed non qua rem, sed qua notionem: hoc est, cogitationem infinitae intelligentiae (*entis realissimi*), quia notas sibi repugnantibus haud continet, comprobare quidem existentiam notionis (*idealem*), sed non rei (*existentiam realem*), quae utraque a se differt quam longissime⁶⁾. Quum enim omnis veritas in eo consistat, ut notio cogitata non solum cum primigeniis cognoscendi facultatis legibus consentiat, sed ut constet etiam, respondere aliquid in rerum natura notioni, quae rationi fititur; intelligitur facile, in eo mancam esse argumentationem ontologicam, ut obiecti, quod essentiae realissimae notioni responderet, existentiam haud euincat, ignavi debitoris haud abfimilis, qui, quum malum nomen aere ipso fuisset expungendum, creditori chirographo solo satisfacturus erat. Praeferebat quidem analyticam existentiae evolutionem e notione essentiae realissimae, at enimvero non stetit promissis, neque stare poterat, quia propositio, *Deus est*, synthetica invenitur, cui praeter notionem aliquid addi debet, quod *rosvai* demonstret⁷⁾. Hoc autem fulcrum, cui notio Dei metaphysica inniteretur, hoc inquam fulcrum ex argumentis morali-

5) Vid. TIEFTRVNKII *Kritik aller Religion und religiöser Dogmatik* p. 132. seqq.

6) Conf. HEYDENREICH l. c. pag. 116. seqq.

7) Vid. TIEFTRVNKII *dilucidationes* etc. Vol. II. p. 55.

ralibus et theologicis petendum, demonstratio ontologica nondum attulit; quare vix habeas, quo subreptionis vitio et invidia illam liberes. Quod enim proprium et solemne est intellectui humano, ut rerum singularum, quae sensus tangunt, considerationi, cogitationem de possibilitate omnium *Φαινόμενων*, a rebus in experientia datis mutuata, praemittat⁸⁾; hoc ratiocinationis ontologicae amatores etiam in res extra sensus positas, quadrare autumant, possibilitatem numinis supremi sine necessaria illius existentia cogitari haud posse, temere opinantes⁹⁾. Cui quidem legi pretium suum nullo modo esse denegaturi, si rationem indagatricem a ratione praeceptrice ad effingendam summi numinis ideam excitatam et vero coactam esse confiterentur; quod quum negent argumentationis huius transcendentis adseclae, quamvis dissimulari plane nequeat, omnium hominum per legem *solummodo* moralem interesse, ut de existentia Dei sibi persuadeant¹⁰⁾, facile patet, totam istam ratiocinationem ontologicam ab omni laude
com-

8) KANTIVS l. c. pag. 608 - 610.

9) MENDELSSOHN in libro, *Morgenstunden* p. 313. ed. Berl. 1786. "Wir haben immer nur die Denkbarkeit dieses Begriffes zu beweisen, und sind alsdenn gezwungen, uns solches als wirklich existierend vorzustellen." Sed haec omnia iam sub examen vocavit IACOB in libro: Prüfung der Mendelssohn. *Morgenstunden* p. 263. seqq.

10) Vid. TIEFTRUNK de modo cognoscendi Deum p. 5. et quae nos differuimus in libro menstruo: *neues theol. Journal* tom. II. pag. 390. seqq.

comprobationis existentiae Dei realis haud immerito secludi,
orbique notionum metaphysico a theologis relinqui ¹¹⁾.

Sed iam, declarata probationis ontologicae infirmitate ad arguendam summi numinis existentiam, in viam redeundum erit, ne illorum partibus fauere videamur, qui omne hoc argumentandi genus ex theologia plane excludendum esse, temere opinantur. Exserit enim utilitatem suam in notione numinis supremi digne efformanda, eiusque veritatem parit rationalem, vel logicam ¹²⁾. Qua ratione hoc iam profecimus, ut veram Dei, non quidem cognitionem, cogitationem tamen rite nos percepisse intelligamus. Neque enim ab hominum pendet arbitrio, vtrum progredi in infinitum et absolutam summae intelligentiae notionem (*das hoechste Ideal der Vernunft*) effingere velint, nec ne; sed urgente potius necessitate, ab ipsa humanae rationis indole pendente, coguntur ad supremae perfectionis notionem animo concipiendam et vero stabiliendam. Omnia enim, quae de hominum ingenio eorumque perfectionibus moralibus vel ponendo, vel limitando ferimus iudicia,

11) Post LEIBNITIVM aliosque iam FEDERVS metaph. p. 161. ed. 2. „Ex nominum definitionibus nudisque mentis conceptibus nulla experientia nisi, quid in *cogitatione quidem* sit, non, quid *vere existat*, effici, satis iam perspectum est.

12) TIEFTRUNK *de modo c. D.* pag. 19. 23.

dicia, nituntur paradigmate quodam omnibus numeris absoluto, quod in sola diuinitate praefens cogitari debet; ipsumque adeo summum bonum, legis moralis obseruato-ri tanquam scopus vltimus, licet nunquam attingendus, praefixum, sine idea intelligentiae perfectissimae concipi nequit ¹³). Quare iam argumentatio ontologica sufficiat ad atheismum profligandum ¹⁴), quippe quae non solum rationem iubeat, dignam numine notionem efformare, illamque omnibus intellectus iudiciis moralibus fundamenti loco subiciere; sed quae vi polleat etiam mirum in modum excitante ad alia existentiae Dei praesidia quaerenda et circumspicienda.

Hoc autem praesidium in noua ratiocinatione inuenisse sibi visus est LEIBNITIVS, a mundi contingentia ad

13) KANTIVS. l. c. pag. 597. "Diese Ideale, ob man ihnen gleich nicht obiective Realität (Existenz) zugestehen mögte, sind doch um deswegen nicht für Hirngespinnste anzusehen, sondern geben ein vventbehrliches Richtmaass der Vernunft ab, die des Begriffes von dem, was in seiner Art ganz vollständig ist, bedarf, um darnach den Grad und die Mängel des Vollständigen zu schätzen und abzumessen. Conf. pag. 837 seqq.

14) HEYDENREICH l. c. p. 141. "Um die Nichtwirklichkeit Gottes apodictisch zu erweisen, bleibt dem Arbeiter nichts übrig, als ein Mittel: er muss zeigen, der Begriff Gott sei rein ungedenkbar.

ad summae intelligentiae demonstrationem via *cosmologica* progressurus. Quem ad finem sequenti argumentatione usus est:

1. Si quid existit, existere etiam aliquid debet necessario. Ego autem, si vel de aliis rebus dubitaueris, certe existo: quare etiam aliquid adesse debet necessario.
2. Quod existit necessario, vel hoc est, quod sensibus percipio, vel aliud quid, a mundo sensibili diuersum. Sed omnia, quae sensibus percipimus, sunt fortuita: quare id, quod necessario existit, a mundo sensibus subiecto diuersum esse debet.
3. Quod necessitatem existentiae in se continet, omnes comprehendere debet perfectiones (ens esse debet realissimum). Id autem, quod extra mundum est, necessitatem existentiae continet in se: quare id, quod extra mundum existit (ens necessarium), etiam comprehendere debet omnes perfectiones (ens debet esse realissimum).

Quot et quanti huic argumentationi insunt paralogismi et sophismata, nostris diebus post adcuratiores philosophorum observationes eruditorum neminem latere potest. Peccat autem *primum* ita, vt legem effectus a causa pendentis, quae regula est intellectus humani, mutationes rerum per sensus experientis et intuentis, ex ambitu mundi sensibilis, cuius

contemplationi inseruit soli, illicito saltu transferat in orbem intelligibilem. At enimvero lex ista, quae effectum causa sua posteriorem esse iubet, non nisi in temporis successione vim suam exserere potest; tempus autem, quod non rebus ratione prius inhaeret, sed in homine ipso, ceu *forma sensus et imaginationis in intuenda rerum successione et simultanea existentia*.¹⁵⁾ quaerendum est, inter effectum primum e causa primaria prodeuntem cogitari nequit; adeoque regula etiam, quae causalitatis nomine venit, et quam experiundo de sola rerum, non productione, sed mutatione valere novimus, extra mundum sensibus subiectum plane exspirat, quia post orbem demum conditum temporis initium factum est¹⁶⁾. *Aliud* vitium probationis cosmologicae in eo cernitur, quod, postquam omnia, quae sensibus percipiuntur, fortuita esse sumserat, id, quod necessarium est, extra mundum ponendum esse contendat. Quae quidem adfertio, quam inconcussa sit, et quam bene sibi constet argumentis teleologicis et moralibus suffulta, infra demonstrabitur: hic nostrum est, ostendere, quam male empiricis et cosmologicis rationibus sustentetur. Omnia enim, quae fortuita

15) Vid. KANTIVS l. e. pag. 59 seqq. Quae hic a philosopho subtilissimo de tempore disputantur, maximi sunt momenti in doctrina de omnipraesentia Dei. Nunc enim demum habent acutiores theologi, quo vanis *αδιασπασίας* commentis occurrant. Vid. C. C. E. SCHMIDII *philos. moral.* p. 278. ed. sec.

16) KANTIVS l. e. p. 233 seqq.

tuita esse, docet experientia, eatenus tantum mutationi sunt obnoxia, quatenus sensus tangunt (adparent, *Φαινοῦσι*); res autem obiectas easque in se spectatas, quae phaenomenis fundamenti loco subiecta cogitantur (*νοοῦνται, νοούμενα*), nos plane non cognoscimus. Sit mutabilis itaque omnis rerum externa species: mundus in se spectatus (*νοούμενον*) necessarius cogitari potest ¹⁷⁾, quare vix liceat *hac via* a rebus fortuitis ad causam necessariam extra orbem sensibilem positam progredi. *Tertium* peccat argumentatio cosmologica, quod, quum seriem causarum sibi substructarum infinitam in mundo sensibili cogitari haud posse recte statuatur, omnem tamen seriem istam ita absoluat, ut, iam omni conditione sublata, in essentia necessaria adquiesci posse autumat. Quae quidem sententia moralem sequitur ratiocinationem; quodsi enim lex moralis, homini innata, nulli conditioni subiecta, absoluta, adeoque necessaria est, fons quoque huius legis, numen supremum, necessarius esse debet; id quod cosmologicis argumentis nullo modo efficitur. Ista enim via progressu licebit quidem ab vna causa ascendere ad alteram et postremum omnes tollere et auferre rerum conditiones; quo facto vel ipsa necessitatis notio tollitur, vel ita tenetur animo, ut nondum constet, quaenam sit causa ista omnium rerum primaria, cum qua communicari debet. Videmus itaque *quartum*, methodum cosmologicam in de-

B 3: mon-

17) IACOB I. E. p. 215. coll. anonymi libro: *Abhandlung ueber die Unmöglichkeit eines Beweises für das Dasein Gottes aus bloßer Vernunft*. Norimb. pag. 143 seqq.

monstranda Dei existentia eodem laborare vitio, quo ontologicam infectam esse ostendimus, ut necessitatis in numine supremo cogitationem cum cognitione permutet, et conceptu summae perfectionis cum ista necessitatis cogitatione coniuncto, existentiam essentiae necessariae eiusdemque perfectissimae idealem pro reali venditet, adeoque sententiam "*numen necessarium et perfectissimum existit*" quae synthetica probatione egebat, *αναλυτικως* consummandam esse prae se ferat. Quae quidem conclusio magna eget gratia: rerum enim natura, quamuis limitibus circumscripta, in se spectata esse *potest* necessaria; adeoque necessitatis cum summa perfectione coniunctio argumentis cosmologicis extra omnem dubitationem poni nequit.

Sed iam res ipsa flagitat, ut in viam, de qua desleximus, redeamus, illorumque hominum iniustam esse siue invidiam, siue indignationem adferamus, qui cum hoc argumento ipsam numinis sanctissimi existentiam nisi in dubium, sub examen tamen vocari opinantur. Quod quidem iudicium temere fertur et inique; si enim vel illis disciplinis, quae inanibus hominum commentis nituntur, severam rationis censuram periculosam esse putes; scientiam sacram, quae ab ipsa Dei natura proficiscitur, nullam continere superstitionem, proptereaque nullum dubitationum, quae veri cognitionem non sufflamant, sed potius promouent, acumen reformidare tibi persuadeas. Quum autem iam ex iis, quae supra disputauimus), pateat, plenam existentiae Dei demonstrationem,

18) Vid. pag. 4. not.

tionem, per rei naturam, a nullo ingenio humano adferri posse; colligitur facile, argumentationis cosmologicae examen rigidius vel propterea nullo modo esse reprehendendum, quod vera seiungat a falsis, omnesque humanas cognoscendi vires legi morali addicendas esse doceat. Quo facto, id ratiocinandi genus, quod hucusque recensuimus, omnino habet, quo numinis supremi existentiam euincat ¹⁹⁾. Quum enim solemne sit intellectui humano, ab effectu ascendere ad causam, causarumque serie propagata, in causa vltima subsistere, reuera est, cur indagandi requiem in summa intelligentia postulet; non quidem per causalitatis legem, quippe quam in vltima causa mundi sensibilis regulae temporis adstricta adquiescere oportet, sed per legem moralitatis, quae vi sua teleologica flagitat, vt intellectui causarum finem indaganti, quem in tempore et in mundo sensibus subiecto frustra requirit, aliquid respondeat extra tempus et extra mundum, a quo omnia, quae sunt, existendi et operandi initium repetant ²⁰⁾.

Sed hic abrumpendum est disputationis filum, reliquarumque argumentationum, vi maiori instructarum recognitio
in

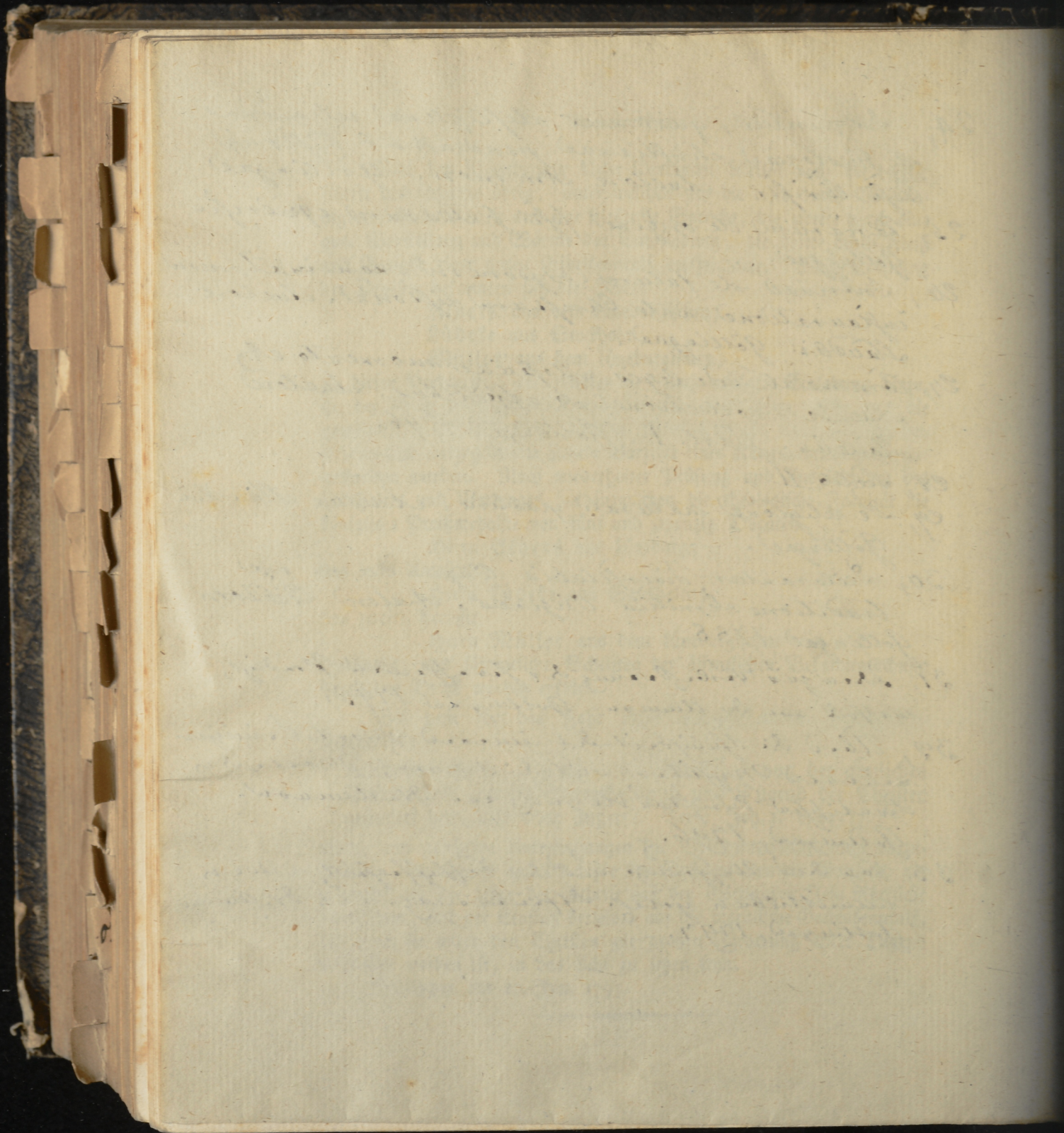
19) Iniquius hac de argumentatione, secundum *εκλεξι* nulli scholae forte satisfacientem iudicat PLATNERVS l. e. pag. 570 f.

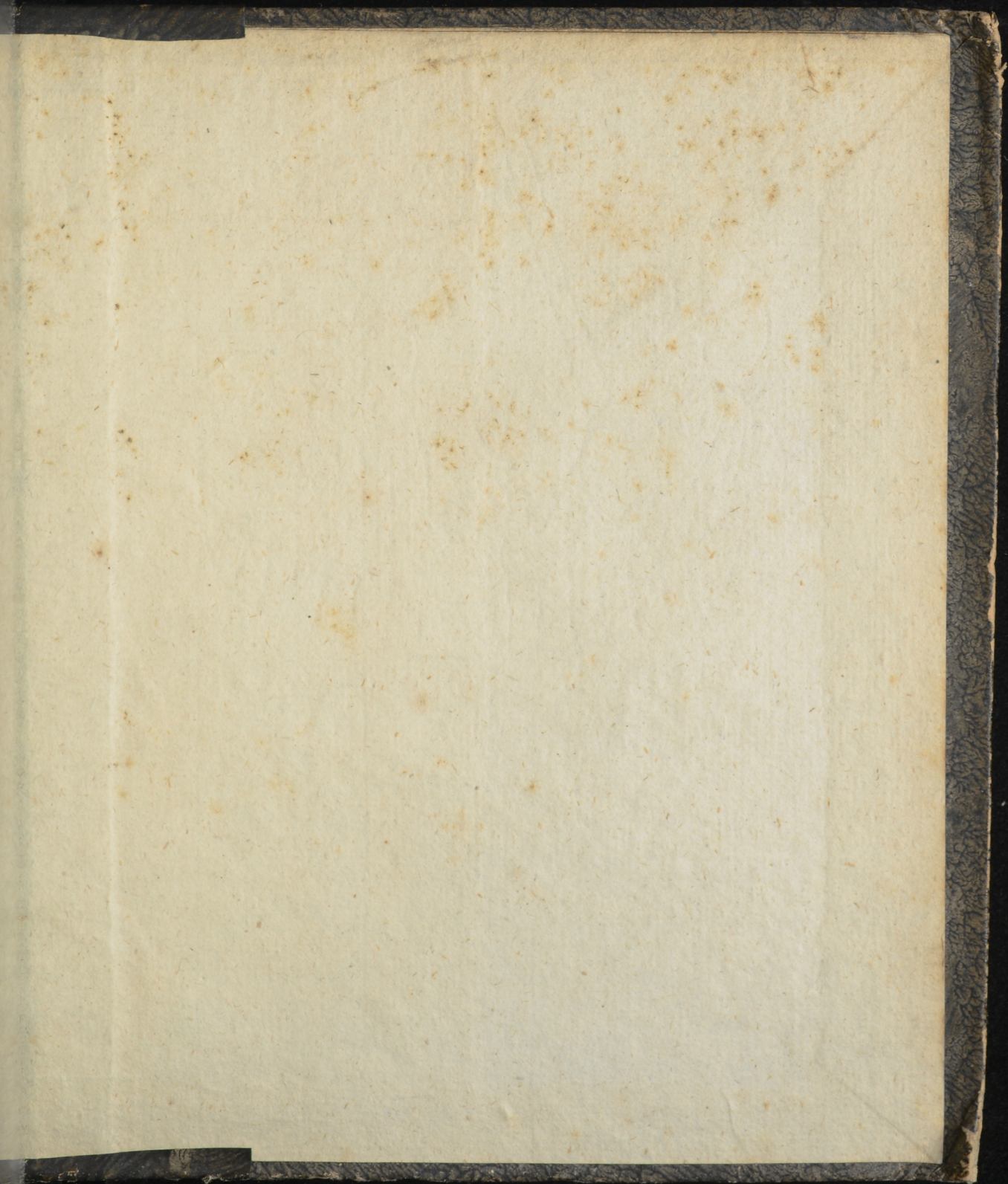
20) Vid. HEYDENREICH l. c. p. 244. TIEFTRUNK diluc. Vol. II. p. 54.

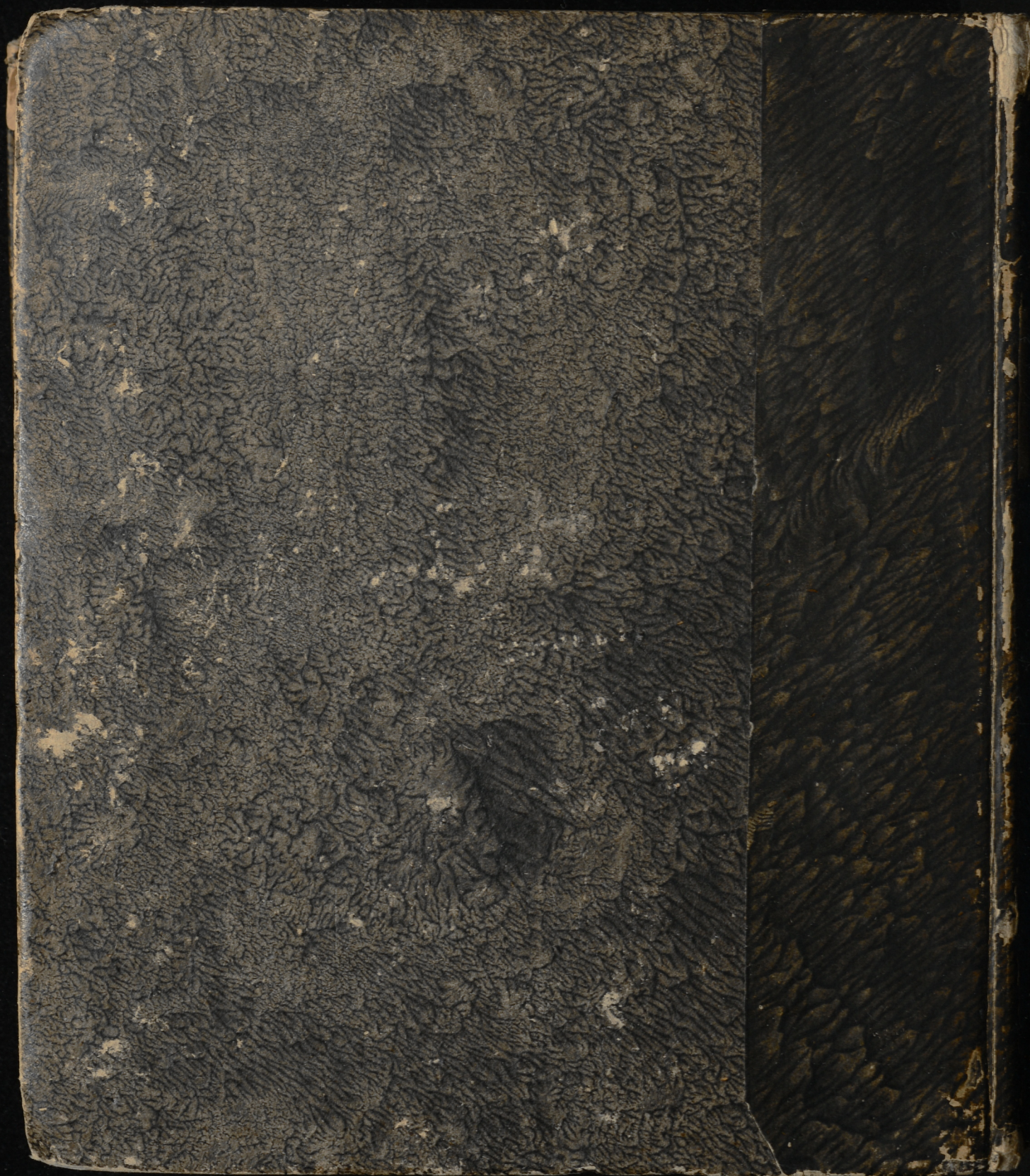
in aliud tempus referuanda. Deuenimus iam ad id, cuius
 causa omnem hancce commentationem exorsi sumus, vt
Vobis, ciues carissimi, memoriam nati Seruatoris optimi,
 per dies hosce festos pie celebrandam enixe commendemus.
 Quum enim nihil sapientius, adeoque diuinius sit doctrina,
 quam Iesus Christus, soter per secula celebrandus, de coelo
 nobis attulit; *Vestrum* erit, curare, vt natiuitatem summi do-
 ctoris, ceu initium instauratae hominum salutis, animo gra-
 tissimo et honesto recolatis. P. P. in regia Friderico - Ale-
 xandrina a. d. XXV. Dec. 1793.

Pag. 8. lin. 1. legitur *theologicis*. Corrigere: *teleologicis*

- 24, *Doquintus*, quatenus disciplina religionis
et theologiae christianae pendeat ab historia
Iesu Christi. Auctore Ammon. Göttingae
- 25, *Variarum de origine fessu sententiarum experientis*
Göttingae.
- 26, *Botanicae de futura corporum exanimatorum*
inspiratione, autelatione historiae. Auctore
Staudlin. Göttingae.
- 27, *Comment. de legis Aegyptiacae momento et*
ingenio, collectione et effectibus. Auctore
Staudlin. Part. I. Göttingae 1796.
- 28, *Actus II.*
- 29, *De religione naturali publica. Auctore Staudlin.*
Göttingae. -
- 30, *Declaratio diversitatis linguarum ex*
traditione Semitica Originis. Auctore Cöllern
Göttingae 1788.
- 31, *Über die Verfassung des Jenseits Friedrichs,*
verf. von Dr. Ammon. Göttingen 1795.
- 32, *Über die Aufklärung des inneren Menschlichen*
innere Mystik mit dem moral. Mod. in
Samtliche Aufsätze von Dr. Ammon.
Göttingen, 1796. -
- 33, *Von der Aufklärung und der Beschaffenheit*
innere myst. Aufklärung. von Dr. Ammon,
Göttingen, 1797. -

II

Salom. 9, 1.), alma mundi conditrix, hominumque
 Prov. 8, 31. Sap. Sir. 24, 6 f. Ioh. 1, 5.), post multos
 osque irritos mortalium erudiendorum conatus (Sap.
), in terra Israelitica fixit pedem (κατεσκηνωσε v. 8.
), humanamque sibi Iesu Christi formam induit. 'O
 ἐγενετο: diuina sapientia inter Iudaeos surrexit,
 o vnita. Praeter moralem istam diuinae sapientiae
 nem vix opus erat, vt alia historiae I. C. primordia
 aret, quamuis accurate satis et sine vllis traditionum
 de illis exponere potuisset.¹⁶⁾ Eandem viam in-
 dius Paulus, qui diuina Messiae praedicata colli-
 tenus a Ioanne differt, vt in sapientiae, quam sum-
 en in Messiam transfudit, descriptione non Iesaiam,
 biorum auctorem sequatur, quare factum est, vt
 rimum a Deo creatum (πρωτοτοκον πασης κτισεως
) esse adfirmet, quum de sapientia idem contendat
 v. 8, 22. קנני (ἐκτισε Deut. 32, 6.), הוֹלֵל, רִכְוּ, וְשֵׁנִי
 וְשֵׁנִי). Ioannes autem, spiritum sapientiae inter
 Dei attributa referens,¹⁸⁾ τον λογον vere Θεον, hunc-
 ενσαρκωθεντα esse adferit.¹⁹⁾ Plura decerpere ex
 historia

HERDER vom Erlöser der Menschen, p. 60 sqq.

OPPE ad Rom. IX, 5.

ICHORN l. c.

dam hanc in rem iam bene disputata videas in cel. HEZELII
 Schriftforscher, tom. II. p. 549 sqq. De discrimine Christo-
 oannis et Pauli, quod hic innuere tantum licet, alio loco co-
 sponposituri sumus.

35.
3.
31.
29.

